



# ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΉΡΩΛΕΒΑΔΟΥ

Συλλεκτικό Ημερολόγιο 2014



ΒΛΑΧΙΚΟ ΚΑΡΑΒΑΝΙ (ΤΕΛΟΣ 19ου ΑΙΩΝΑ)

# ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Πολιτιστικός Όμιλος Ξηρολιβάδου, συνεχίζοντας τη εντυπωσιακή πρώτη περσινή έκδοση συλλεκτικού ημερολογίου με θέμα «Τα τοπωνύμια του Ξηρολιβάδου» παρουσιάζει φέτος (2014) ένα άλλο εξίσου σημαντικό θέμα: «Βλάχοι/Αρμάνοι Κιρατζήδες/Αγωγιάτες», που αποτελούν μέρος της πλούσιας παράδοσης της βλαχόφωνης ρωμιούσνης, η οποία συνιστά ένα σπουδαίο κομμάτι του διαχρονικού Ελληνισμού.

Τα κείμενα επιμελήθηκε ο ομότιμος καθηγητής γλωσσολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και συγχωριανός μας κος Αντώνης Μπουσμπούκης και απαρτίζουν το μεγαλύτερο τμήμα της ομιλίας, που ο ίδιος εκφώνησε στις 4 Δεκεμβρίου 2013 στη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Βέροιας. Είναι προφανές ότι ο εν λόγω καθηγητής εγγυάται επιστημονικά και αντικειμενικά την εγκυρότητα στην περιγραφή και ανάλυση του θέματος και τον ευχαριστούμε θερμά.

Οι κιρατζήδες - προτιμούμε αυτή τη λέξη αντί του 'Αγωγιάτες' γιατί αυτή ήταν η συχνότερη ονομασία τους στον καιρό που αυτοί ανθούσαν- ήταν ένα επάγγελμα ανάμεσα στα πολλά, που ασκούσε ο ευκίνητος και πολύτροπος βλάχικος πληθυσμός. Θα τολμούσαμε να πούμε ότι αυτό το επάγγελμα θεωρούνταν ως το πιο νευραλγικό στοιχείο της τότε οικονομίας των βλάχικων κοινοτήτων. Με το κιρατζηλίκι, οι βλαχόφωνοι Έλληνες κατάφεραν από απλοί νομαδοκτηνοτρόφοι να εξελιχθούν σε δραστήριους και απaráμιλλους εμπόρους, επιχειρηματίες ακόμη και τραπεζίτες στη Κεντρική Ευρώπη (Σίνας, Δούμπας κ.α.).

Το επάγγελμα του αγωγιάτη/κιρατζή ήταν πολύ σκληρό και δύσκολο, χρειαζόταν έμπειρους και καλούς γνώστες των δρομολογίων, δυνατούς, φιλόδοξους, πολυμήχανους και έξυπνους άντρες και ταυτόχρονα γερά ζώα, ιδιαίτερα τα σκληροτράχηλα, σταθερά και ευφυή μουλάρια.

Οι Βλάχοι κιρατζήδες με τ' αγωγή εξυπηρέτησαν τρεις αυτοκρατορίες

(Ρωμαϊκή, Βυζαντινή και Οθωμανική) και βοήθησαν ακόμα και μέχρι τις ημέρες μας στο αλβανικό μέτωπο. Τα караβάνια των Βλάχων (μουλάρια, άλογα, κιρατζήδες) διέσχιζαν όλους τους δρόμους του ηπειρωτικού ελληνικού χώρου, της Βαλκανικής, της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, της Μ. Ασίας, Μ. Ανατολής κ.α., μεταφέροντας εμπορεύματα, διαδίδοντας έμμεσα τον ελληνικό πολιτισμό και ταυτόχρονα φιλτράροντας τον σύγχρονο πολιτισμό των χωρών που επισκέπτονταν.

Οι περισσότερο δραστήριοι από αυτούς δημιούργησαν εμπορικούς οίκους στη Κεντρική Ευρώπη, απέκτησαν μυθικές περιουσίες και ως πραγματικοί θιασώτες του Ελληνισμού αναδείχθηκαν σπουδαίοι Ευεργέτες του Νεοελληνικού κράτους.

Τελειώνοντας το πρόλογο της έκδοσης ημερολογίου παραθέτουμε αυτούσια δύο παραγράφους από το κείμενο του κου Μπουσμπούκη.

«...σε βλαχοχώρια μ' έντονο κιρατζιλίκι, βιοτεχνία κι εμπόριο έβρισκε κανείς αρχοντόσπιτα με βιβλιοθήκες, εμπλουτισμένες με βιβλία κλασικής παιδείας κι ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, για τα οποία έγραψαν με θαυμασμό ξένοι περιηγητές, που τα επισκέφθηκαν και όπου φιλοξενήθηκαν, ενώ μπορούσαν και να ενημερώνονται για την ισοτιμία των κυριότερων ευρωπαϊκών νομισμάτων. Κι όλος αυτός ο πλούτος, υλικός και πνευματικός, μεταφέρθηκε από τους ακαταπρόσβλητους και ακατάβλητους στρατοκόπους, τους αγωγιάτες...».

«...οι καρβανάροι (κιρατζήδες) έγιναν το δυνατό νεύρο της Ρωμιούσνης και η αρτηρία-της, όπου το κιρατζηλίκι-σε ρόλο συγκοινωνούντων αγγείων-επέτρεπε να κυκλοφορούν αγαθά και ιδέες και να μεταγγίζονται από την καθ' ημάς Ανατολή στην καρδιά της Ευρώπης και αντίστροφα...».

Από τον Π.Ο.Ξ





Βλάχοι-Αρμάνοι οδίτες, δηλ. φύλακες οδικών διαβάσεων, και αγωγιάτες/ κираτζήδες\* μεταφορείς ανθρώπων και αγαθών, στοιχειώναν κάποτε την πιο πολυσύχναστη και πιο σημαντική περιοχή του ελληνο-ρωμαϊκού κόσμου στον χώρο της χερσονήσου του Αίμου, την Ήπειρο και τη Μακεδονία, τις οποίες διέσχιζαν η Βασιλική Οδός των Μακεδόνων και η Εγνατία Οδός των Ρωμαίων, την αλλιώς 'Κάλια ασιιά Μάρι' =τον Μεγάλο Δρόμο» των Βλάχων.

\*η λ. κираτζής προέρχεται από το τουρκ. kiracı, που ετυμολογείται από το kira, αραβικής αρχής, και σημαίνει «ενοικιάζω». Στον χώρο των βαλκανικών γλωσσών έχουμε: αλβαν. kiragi, σερβ. και βουλγ. kiragija, ρουμ. chiragiu «καραγωγέας» και chiragelic «επάγγελμα караγωγέα», ενώ chiriaș «ενοικιαστής» και ichiria «ενοικιάζω».

Οι πρώτοι βλαχόφωνοι αγωγιάτες, που καταγράφονται από την ιστορία, είναι αυτοί που στις αρχές του 7ου αιώνα συμπορεύονται με τον βυζαντινό στρατό σ'έκστρατεία εναντίων των Αβάρων, όταν η μούλα του ενός γέρνει το φορτίο με τις αποσκευές και ο σύντροφός-του τον ειδοποιεί με το περιβόητο πια «τόρνα, τόρνα, φράτερ! = γέρνει, γέρνει, αδερφέ!».

Οι Βλάχοι, κατά τον ακαδημαϊκό και βυζαντινολόγο Κων/νο Άμαντο, ήταν ο πιο πολύτροπος και ευκίνητος πληθυσμός της Βαλκανικής. Πολύτροπος με τα διάφορα επαγγέλματα που εξασκούσε, όπως είναι οι τέχνες: του σαμαρά, του οπλοποιού, του μαχαιρά, του ξυλουργού, του βιοτέχνη μάλλινων υφαντών (φλοκάτες, κάπες, κλπ), του κτίστη κ.ά. Ήταν ευκίνητος πληθυσμός με τον ημινομαδισμό και το κираτζηλίκι, δύο επαγγέλματα από τα οποία ο ημινομαδισμός επέβαλε την εποχική μετακίνηση των κοπαδιών από το βουνό στον κάμπο και αντίστροφα, ενώ το κираτζηλίκι ασκούσαν σε συνεχή μετακίνηση από τον ένα στον άλλο τόπο, καθώς έκαναν διαδοχικά αγωγή.

Η μονοκαλλιέργεια της κτηνοτροφίας και της υλοτομίας δημιουργεί ελλείμματα στη συντήρηση και τη διατροφή-τους και συνεπώς την ανάγκη ανταλλαγής προϊόντων. Η ανταλλαγή προϊόντων προϋποθέτει τη μεταφορά-τους κι ευνοεί την άσκηση του επαγγέλματος του αγωγιάτη. Έτσι, η παρουσία Βλάχων στις αγορές δημιουργούσε παλιά την εντύπωση ότι έφθαναν λίγοι μόνο Βλάχοι για να στηθεί ολόκληρο παζάρι. Γιαυτό ο λαός έλεγε το παροιμιώδες: «πέντε Βλάχοι ένα παζάρι», εννοώντας ότι οι Βλάχοι κατέβαζαν για πώληση ζώα πολλά: αιογοπρόβατα και αλογομούλαρα, μαλλί και μάλλινα υφαντά, κερσετέ, δηλ. ξυλεία, και είδη ξυλουργικής τέχνης, όπως σκάφες, πινακωτές, κλειδοπίνακες κλπ, όλα σε μεγάλη ποσότητα.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΧΟΝΔΡΑΝΤΩΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ - ΤΙΚΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (ΞΗΡΟΛΙΒΑΔΟ)



Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31				



ΚΩΤΣΙΟΦΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (ΞΗΡΟΛΙΒΑΔΟ)

Η κάθετη οικονομική ανάπτυξη των βλάχικων κοινοτήτων ξεκινάει από τον πρωτογενή τομέα της κτηνοτροφίας, συνεχίζει με τη βιοτεχνική επεξεργασία των προϊόντων-της, που το εμπόριο-τους διενεργείται με τη μεσολάβηση των κिरατζήδων για τη μεταφορά-τους. Αυτή η κάθετη οικονομική ανάπτυξη κορυφώνεται τελικά με την ανάδειξη απαράμιλλων αργυροχρυσόχων εμπόρων κι επιχειρηματιών, καθώς και μεγάλων τραπεζιτών στη Κεντρική Ευρώπη, όπως είναι ο Σίνας, ο Δούμπας και άλλοι.

Έμποροι ή αλλιώςπραματευτάδες ονομαζόμενοι τότε με τους καλά οργανωμένους σχηματισμούς των κिरατζήδων έφθναν με τα караβάνια-τους στην καρδιά, αλλά και στις εσαχτιές, όπως θα δούμε, της Ευρώπης.

Οι Βλάχοι κिरατζήδες με τ' αγώνια εξηπρέτησαν τρεις αυτοκρατορίες: τη Ρωμαϊκή, τη Βυζαντινή και την Οθωμανική. Τελευταία φάση στον αστερισμό με τις μούλες, λίγο πριν την ολοσχερή σχεδόν εξαφάνισή-τους, ήταν η υπηρεσία Βλάχων- και όχι μόνο βέβαια-ημιονητών στο αλβανικό μέτωπο. Εδώ οι έμπειροι βλάχοι κिरατζήδες ξεχώρισαν για την ικανότητα να χειρίζονται τα σκληρόνυχθα ορεινά μουλάρια, τόσο στην αποτελεσματική μεταφορά τροφών και πολεμοφοδίων όσο και στην συντήρηση των υποζυγίων-τους μέσα σε δύσκολες συνθήκες. Και διακρίθηκαν τόσο πολύ στον ζωτικό χώρο των μεταφορών στη διάρκεια του ελληνο-ιταλικού πολέμου, που ο στρατηγός Γιάννης Δασκαλόπουλος όταν συνάντησε τον Βεροιώτη και Σαμαριναίο στην καταγωγή κिरατζή, Νικόλα Μπαλαμπούτη, βραβευμένο με τον σταυρό πολεμικής ανδρείας, αναγνώρισε τη συμβολή-τους με τα εξής περίπου λόγια: «Αν στο μέτωπο δεν ήταν έμπειροι ημιονηγοί σαν εσάς τους Βλάχους, δεν ξέρω πόσο θα μπορούσε να κρατήσει η άμυνά-μας μέσα στα χιονισμένα βουνά της Αλβανίας».

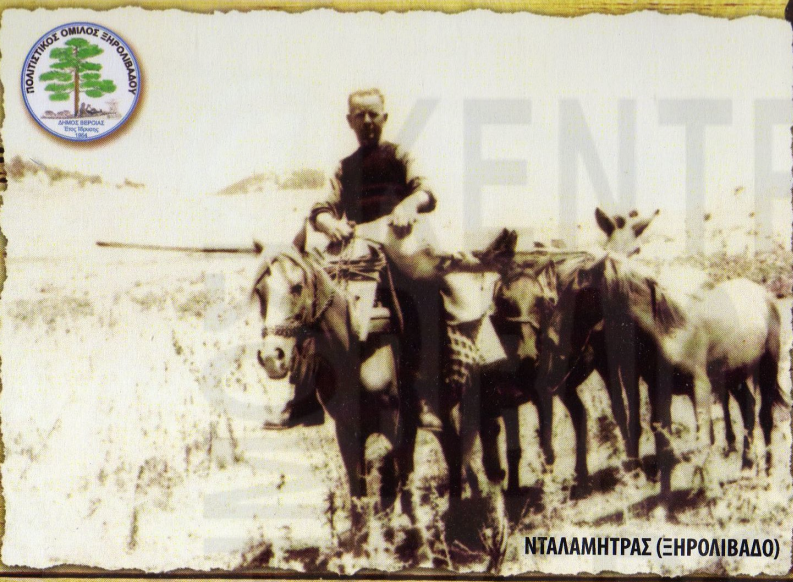
Έγινε αναφορά πιο πάνω μόνο στα μουλάρια, ενώ υποζύγια, φορτηγά ζώα, είναι και τ' άλλα, καθώς και τα γαϊδούρια. Αλλά, το μουλάρι με την αντοχή, τη σταθερότητα και τη γνωστή ευφύια-του είναι το κατεχόμενη φορτηγό ζώο, έτσι που έγινε το κύριο επαγγελματικό εργαλείο στα χέρια των αγωνιατών. Οι κिरατζήδες έλεγαν: «μούλα κάλκ ã κα γουμάρλου» - κάλου σκουντιψιάσητι, μούλα νου σκουντιψιάσητι βάρνουαρα» = το μουλάρι πατάει/περπατάει σαν το γαϊδούρι, το άλογο σκοντάφτει, το μουλάρι δεν σκοντάφτει ποτέ. Σχετική είναι και η παροιμιώδης φράση που λέει ο λαός: «Μουλάρι στον ανήφορο, γαϊδούρι στον κατήφορο κι άλογο στους κάμπους».

Υβριδικό ζώο το μουλάρι, συνδυάζει τα προσόντα των γονιών-του, εκείνα της φοράδας και του γαϊδάρου. Είναι σαν τον σκληρό μπρούτζο, που προκύπτει ως κράμα από μαλακά μέταλλα, τον χαλκό και τον κασίτερο ή καλί.

Αυτή η σιγουριά, την οποία εμπνέει το μουλάρι και μάλιστα το θηλυκό, η μούλα, που φεύγει μπροστά από τον μούλο ως προς την σταθερότητα, την αντοχή και την ευφύια-του, θα κάνει τον Κωστή Παλαμά, να την προσλάβει ως όχημα στο ποιητικό του ταξίδι στον Δωδεκάλογο του Γύφτου (λόγος Α'), όπου χαρακτηρίζει στέρεο το

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ					
					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28



ΝΤΑΛΑΜΗΤΡΑΣ (ΞΗΡΟΛΙΒΑΔΟ)

περπάτημά-της.

Στην Ανατολή, και μάλιστα στην Περσία, οι γέροντες θεωρούν πράξη τιμητική ν' ανέβουν σε μούλα.

Κιρατζήλικο ασκούσαν και παιδιά κτηνοτρόφων, καθώς οι γονείς-τους φρόντιζαν πάντα κοντά στο τσελιγκάτο να υπάρχει και δικό-τους караβάνι, γιατί, όπως έλεγαν, «Το караβάνι είναι μαγαζι», καθώς έφερνε σίγουρο εισόδημα, πράγμα που δεν γινόταν απαρέγκλιτα με το κοπάδι, που συχνά το απειλούσαν ασθένειες και βαρυνχειμωνιές.

Η ζωή των καρβανάρων είχε τις χαρές-της αλλά προπάντων είχε ταλαιπωρία, που, ωστόσο, τους έδινε την αίσθηση της κερδισμένης ζωής μέσα από τον προσωπικό-τους αγώνα. Γιαυτό ένοιωθαν πάντα δυνατοί και χρήσιμοι.

Παραθέτουμε στη συνέχεια κείμενο μεταφρασμένο από τα βλάχικα των Φρασαριωτών Βλάχων της Αλβανίας, ως ενδεικτικό για τη δύσκολη ζωή των κιρατζήδων, που καταχωρήθηκε στο Dicționarul Dialectului Aromân του Τ. Παπαγατζή (σελ. 86).

«Αλλάγκαμ φράτι, του τούτι παρτοάλλ» = Τρέχαμε, αδελφέ-μου, σε όλα τα μέρη. Μας βαρούσε η βροχή και δε θέλαμε να το ξέρουμε, δηλ. αδιαφορούσαμε. Δουλεύαμε για ένα κομμάτι ψωμί. Το φθινόπωρο όταν οι φαμελιές κατέβαιναν στα χειμαδιά, φτάναμε μέχρι τη Λάρισα, τα Τρίκαλα, την Ελασσόνα. Αλλά, ερχόταν η άνοιξη, για δεύτερη φορά πηγαίναμε και μεταφέρναμε τις φαμελιές στο βουνό.

Παίρναμε αλάτι από το Δυρράχιο και το πηγαίναμε στην Καβάια. Καθόμασταν όσο καθόμασταν εκεί, παίρναμε το δρόμο και φτάναμε στο Πικίσι. Εδώ δεν μέναμε πολύ και πηγαίναμε πιο πέρα και φτάναμε στο Ελμπασάν. Από το Ελμπασάν φορτώνουμε άλληπραμάτεια και κάναμε δυο μέρες για να φτάσουμε στην Κορυτσά. Από την Κορυτσά κατεβαίναμε στη Φλώρινα κι από εκεί βρισκόμασταν στα Μπιτόλια/Μοναστήρι».

Για το αλάτι του Δυρραχίου, που αναφέρεται στο παραπάνω κείμενο, υπάρχει η πληροφορία από τον Γιάνκο Κουκουτέγο ότι ο μακεδονομάχος παππούς-του Στέργιος μαζί με άλλους Βλάχους καρβανάρους από τη Βέροια, το κουβαλούσαν εκεί από την Τούζλα (τώρα Αλυκή) της Κατερίνης.

Τόσο το αλάτι όσο και ο ασβέστης έβαζε τους κιρατζήδες σε μεγάλη έγνοια από τον φόβο της βροχής. Το μεν αλάτι η βροχή το λιώνει, ενώ ο ασβέστης ανάβει με το νερό, κινδυνεύοντας να κάψει το ζώο, που το μεταφέρει. Γιαυτό είχαν χοντρά και αδιάβροχα από γιδόμαλλο σαϊμάτα και κάπες με τα οποία σκέπαζαν το φορτίο.

Στο τελευταίο μουλάρι είχαν την καλιγούνη με τα σύνεργα για πετάλωμα, αν κάποιο ζώο έχανε το πέταλό του. Με τα γκοβόσια κάρφωσαν στο νύχι του ζώου τα πέταλα, που ήταν δυο ειδών: το συμπαγές πέταλο, με το οποίο καλιγώναν τα υποζύγια και ο χαλκάς (βλαχιστί κάλτσά) για τα άλογα που έσερναν κάρα. Αυτό ήταν άδειο στη μέση. Είχαν και άλλα σύνεργα, και ανάμεσά-τους το τσαγκαροσούγλι για να ράβουν τη σαγή

ΜΑΡΤΙΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ
31					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30





ΚΟΓΙΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ - ΚΟΓΙΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ (ΞΗΡΟΛΙΒΑΔΟ)

όταν, μετά την απελευθέρωση του 1912, αντίκριζαν πολυάριθμα караβάνια, πράγμα που τους έκανε να λένε: «Μωρέ αδελφέ-μου, εμείς 20 μέχρι 30 κότες μόνο μπορούμε να έχουμε. Από μούλάρια, ένα κι αυτό δεμένο στο παλούκι».

Τις μεταφορές στην ευρύτερή-μας περιοχή διευκόλυναν δύο μεγάλες αρτηρίες. Η Εγνατία οδός, που έξω από τη θεσ/νίκη έστριβε προς τα βόρεια, περνώνας από τ' ανατολικά της Αχρίδας και η Βασιλική οδός του Φιλίππου, η οποία διέσχζε τα οροπέδια του Ξηρολιβάδου και της Κοζάνης και μέσα από την χαράδρα της Τσούργιακας και τώρα Αϊτιάς της γρεβενιώτικης Πίνδου, στα νότια της Σαμαρίνας, οδηγούσε προς την Ήπειρο. Υπολείματα-της σώζονται στην Τσούργιακα και το Ξηρολιβαδο, απ' όπου περνούσε ο μεγαλοκαρβανάρης Ρόβας και ξεκουράζονταν στο μεγάλο χάνι του χωριού μας, που μπορούσε να χωρέσει κάπου 100 αλογομούλαρα.

Κι ενώ από το δημοτικό τραγούδι: «Κίνησε ο Ρόβας κίνησε για τη Βλαχιά να πάει...» μαθαίνουμε τ' όνομα ενός μεγάλου κираτζί από τα Ζαγόρια, από τον Κρυστάλλη μαθαίνουμε τα ονόματα των πιο ξακουστών καρβανάρων της περιοχής: Του Βασιλάκη από τη Βωβούσα, των Μισαίων από το Περιβόλι, του Κατζη-Πύρρου από τη Σαμαρίνα, ενώ από τους τελευταίους μεγάλους κиратζίδες ήταν ο Βασίλης Νικολάου Γκόγκας από τη Σμίξη, που διετέλεσε για χρόνια πολλά πρόεδρος των κиратζίδων.

Ο Κρυστάλλης αξιολογεί τους Σαμαριναίους και τους Μετσοβίτες ως τους καλύτερους σαμαράδες στο χώρο της Ελλάδας και της Αλβανίας. Και αυτό γιατί στα κεφαλοχώρια τούτα το επάγγελμα του αγωγιάτη ήταν υπερτροφικά αναπτυγμένο.

Κάποιοι από τους καρβανάρηδες είχαν και την ιδιότητα του έμπορου, καθώς κουβαλούσαν με τα υποζύγια-τους δική-τους πραμάτεια, που την πουλούσαν για λογαριασμό-τους (Κ. Κρυστάλλης, Βλάχοι της Πίνδου, σελ. 497).

Η μούλα υπερείχε από τον μούλο, όπως είπαμε, γιατί στα καλά οργανωμένα караβάνια ήταν το αποκλειστικά σχεδόν φορτηγό ζώο. Έτσι η μούλα, πρωτολάτης/μπροστάρης στο караβάνι, ονομαζόταν 'κάλαούζα'. Της κρεμούσαν μεγάλο κυπρί, για να εντοπίζεται εύκολα η θέση του караβανιού, τόσο από τον κиратζί όσο και από άλλες μούλες όταν ξεμάκρναν στην πορεία η μια από την άλλη. Οι άλλες μούλες αναγνώριζαν-θαρρείς-το ρόλο-της να είναι επικεφαλής του караβανιού και ποτέ καμιά δεν της έβγαине από μπροστά. Σίγουροι, κиратζίδες και ζώα, ότι η κολασούζα μούλα γνώριζε τη διαδρομή, την άφηναν ανενόχλητη και σταματούσε μόνον όταν, ύστερα από πορεία τεσσάρων έως έξη ωρών, ανάλογα πάντα με το βάρος του φορτίου, τη ζέστα και τη δυσκολία του δρόμου, ξεφόρτωναν για να πάρουν μια ανάσα άνθρωποι και ζώα.

Και όπως η μούλα-κολαούζος ήταν η κεφαλή του караβανιού, έτσι ο κиратζί-μπασή, ο επικεφαλής ενωμένων караβανιών, αναλάμβανε την ευθύνη της σωστής και ασφαλούς πορείας. Με το μπινέκι-του, το άλογο ίππευσης, πηγαινοερχόταν για να

ΜΑΪΟΣ 2014



Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31



ΚΙΡΑΤΖΗΔΕΣ (ΣΑΜΑΡΙΝΑ)

ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ
30						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29

επιβλέπει. Και όταν τη νύχτα ξεπέζευαν, αυτός απομακρυνόταν από τον καταυλισμό, έχοντας μαζί-του όλα τα χρήματα των συντρόφων-του, ώστε να τα προφυλάξει από τυχόν επιδρομή ληστών.

Μετά την ολιγόωρη ανάπαυση και παρά την κούραση και χωρίς ξυπηγήτρι, οι κिरατζήδες σηκώνονταν κοντά τρεις ή ώρα, φόρτωναν και ξανάπιαναν την πορεία πριν τους ζώσει η ζέστα της ημέρας. Ο έναςτρος ουρανόσ, με όλη τη φεγγερή λαμπρότητα, τους καθοδηγούσε στο σωστό δρόμο με τους αστερισμούς, με βάση τους οποίους προσανατολιζόνταν. Και σαν ο αυγερινός, προπομπός του ήλιου, έμενε μόνος στο ανατολικό σημείο του στερεώματος, λίγο πριν φέξει, έπιαναν τα μακρόσυρτα κिरατζίδικα τραγούδια, ελληνικά και βλάχικα, που με τα ρεφραίν, τις επαναλήψεις, τους ξεκούραζαν, ενώ επέτρεπαν στον χρόνο της μακράς πορείας να περνάει πιο ανεπαίσθητα.

Ένα από αυτά μας προβάλλει την εικόνα του νιόγαμπρου κिरατζή που ακούει τα κοκόρια και με λύπη θυμάται πως πρέπει ν'αφήσει τη θαλωρή της συζυγικής κλίνης και ν'ακολουθήσει τους καρβανάρηδες συντρόφους-του: «Κάντὰ κουκόσλι κὰ, κὰ, κὰ, σκουάλατι Μαρούση = Τα κοκόρια λαλούνε κι, κι, κι, σήκω Μαρούσα».

Οι κिरατζήδες, διατρέχοντας ακατάπαυστα τον ελληνόφωνο χώρο, άκουγαν, μάθαιναν και τραγουδούσαν ελληνικά τραγούδια, καθώς το απαιτούσε και η δουλειά-τους. Έτσι, τα μετέφεραν και τα διέδιδαν σε βλαχόφωνους και σ'ελληνόφωνους. Ο Κ. Κρουστάλλης σημειώνει σχετικά με τα τραγούδια των κिरατζήδων: «Και απαράλλακτα όπως κάθε Ηπειρώτης, έτσι και ο Βλάχος της Πίνδου διοχετεύει τη λύπη ή τη χαρά-του σε τραγούδια, στα ωραία εκείνα και περιποθέστατα τραγούδια της ξενιτειάς, που αν και βλάχικα, έχουν όμως τον ίδιο πόνο, την ίδια χάρη, την ίδια μελωδία, το ίδιο πνεύμα με τα ελληνικά» (Οι Βλάχοι της Πίνδου, Σαμαρίνα).

Τραγούδια κिरατζήδικα έχει περιλάβει ο Τάκης Παπαγιάννης στη συλλογή-του: Ροεζία lirică populară. Οστόσο, κι ένας φοιτητής της νομικής το 1978 στην Αβδέλλα μου έλεγε ότι είχε συγκεντρώσει 150 περίπου κिरατζήδικα τραγούδια.

Ακολουθούν στη συνέχεια δυο σχετικά τραγούδια. Το πρώτο, καταγραμμένο από το Σύλλογο Βλάχων Βέροιας, είναι καθαρά κिरατζίδικο και καθρεφτίζει τη νοσταλγία του κिरατζή για τη φαρμειλιά-του, ενώ η φτώχεια και οι ανάγκες-της τον κρατάνε μακριά-της. Το δεύτερο καταγράφηκε από την Μπρέζα και σήμερα δίστρατο (cd 'Κόνιτσα μουσικές και μουσικοί' επιμέλεια Νίκος Διονυσόπουλος 2007), και αναφέρεται στον καημό της κόρης για τον ξενιτεμένο κι αγαπημένο-της κिरατζή.

α) Ουνά βεαρά μάρι μάρι Ένα καλοκαίρι τρανό τρανό  
 Ουνά βεαρά μάρι μάρι Ένα καλοκαίρι τρανό τρανό,  
 τσε νji-στάου, μουλζάρι, του ξεάνι, που στα ξένα, γυναίκα-μου, μένω,  
 τσε νji-στάου, μουλζάρι, του ξεάνι, που στα ξένα, γυναίκα-μου, μένω,



ΚΑΡΑΒΑΝΙ ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΖΙΑΜΠΟΥΛΗ (ΚΑΤΩ ΒΕΡΜΙΟ)

ΙΟΥΛΙΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31				

σᾶρᾶτόρλου νου ἄρι σᾶρι. το πουγκί με τ' ἀλάτι ἄδειο.  
 Σᾶτᾶέμ ντι νῆ μι μιντουιάμου,μουλῆρι. Καθόμον και συλλογιζόμενα, γυναίκα,  
 σὴ αντουτέμ α μίντε, λάι νῆ φουμεᾶλῆι. και στο νου-μου ἔφερνα τη δόλια φαμελιά-  
 μου.

Μι λο τοάμνα σὴι κου πλόιλι, με πήρε το χινόπωρο και με τις βροχές,  
 Σὴι πικουράλῆι φούγκου κου ὄιλι. τα πρόβατα οἱ τσομπάνοι βορολάνε.  
 Νου νῆ ἄμου μαλιόσου σὴι νου νῆ Μαλιότο δεν ἔχω, ο ἔρμος μῆτε κᾶπα,  
 ἄμου τᾶμπᾶρι, και στέκω, γυναίκα, ο δόλιος-μου με  
 σὴι-νῆ μι στάου, μουλῆρι, του αρκοᾶρι. τ' ἀγιάζι.

β) Τοι σᾶί φιάτα νίγκα ἀράου Τι στέκεσαι κόρη δίπλα στο ποτάμι

-Τοι σᾶί φιάτα νίγκα ἀράου, -Τι στέκεσαι κόρη δίπλα στο ποτάμι,

φιάτα μουσιᾶτα νῆ; κόρη μου ὄμορφη;  
 -Σ'τριάκα ἀράουλου σ'μι λια, -Να περάσει το ποτάμι να με πάρει,  
 μωρ, τζιόνι, κираτζί. μωρέ λεβέντη κираτζί.  
 -Τρᾶ τοι φιάτα σι νῆ τι λια -Γιατί κόρη μου να σε πάρει,  
 φιάτα μουσιᾶτα νῆ; κόρη μου ὄμορφη;  
 -Κα νῆ μ τζιόνιλι του ξιάνι, -Γιατί ἔχω το λεβέντη μου στα ξένα,  
 τζιόνι κираτζί. λεβέντη κираτζί.

-Τοι νῆ ντά, φιάτα νῆ, σ' τᾶ Ἰαντούκου. -Τι μου δίνεις, κόρη μου, να τον φέρω,  
 φιάτα μουσιᾶτα νῆ; κόρη μου ὄμορφη;  
 -Προίκα νῆ τούτᾶ ντι λα νᾶντα, -Την προίκα μου ὄλη ἀπὸ τη μᾶνα μου,  
 τζιόνι κираτζί. λεβέντη κираτζί

Να σημειθεῖ ὅτι τα καθεαυτὸ κираτζίδικα τραγοῦδια δε χορεύονται, καθὼς εἶναι τραγοῦδια προσαρμοσμένα στις πραγματικὲς συνθήκες των στρατοκόπων αγωγιατᾶν, που βρίσκονται σε συνεχὴ πορεία, καβάλα ἢ πεζοῦρα. Εἶναι ἀργά, μακρόσυρτα, συχνά λυπητερά, ἀληθινοὶ σύντροφοι του κираτζί στην ἀτέλειωτη πορεία.

Να πὼς σχηματίζονται ἕνα μεγάλο καραβᾶνι με μακρινὸ προορισμό: Στη Βωβούσα ὑπάρχει σχετικὴ παράδοση πὼς με την ἀρχὴ της καλοκαιρίας, κираτζίδες που εἶχαν συγκεκριμένο προορισμό, ὅπως π.χ. Θεσ/νίκη, Μοναστήρι, Κορυτσά, Δυρράχι, Βελιγράδι, Βουδαπέστη, κλπ, ξεκινούσαν ἀπὸ ἐκεῖ, περνούσαν ἀπὸ Περιβόλι, Αβδέλλα, Σμῆλη και Σαμαρίνα, και ὅποιοι αγωγιατέες εἶχαν κοινὸ προορισμό, ἐνωματώνονταν στο ὑπὸ σχηματισμὸ μεγάλο καραβᾶνι και μ' ἐπικεφαλῆς, ὅπως εἶδαμε, τον

### ΒΛΑΧΟΙ ΚΙΡΑΤΖΗΔΕΣ ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ (1906)



ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	

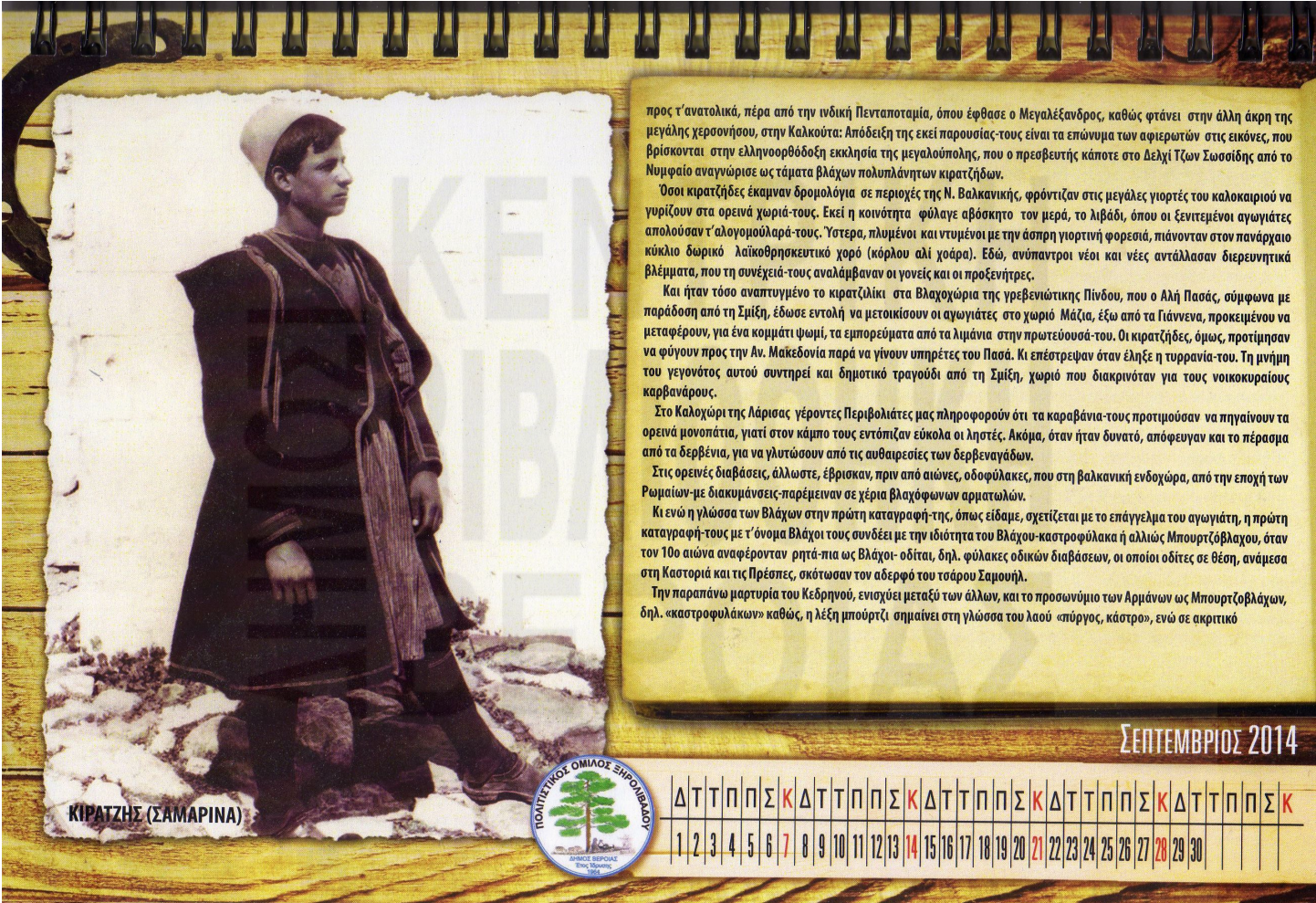
κιρατζή-μπάση, έναν καρβανάρο έμπειρο και ικανό για τις δύσκολες περιστάσεις που είχαν μπροστά-τους, ξεκινούσαν το δρομολόγιό-τους. Η ομοφυχία, όρος απαραίτητος για τη συνοχή και τη σωστή διεκπεραίωση της αποστολής-των, γινόταν φανερή σε περίπτωση εμφάνισης ληστών, οπότε, εάν υπολόγιζαν ότι ήταν του χειριού-τους, άρπαζε ο καθένας τη φορτωτήρα, μια φούρκα γερή συνήθως από κρανιά, που την είχαν πάντα πανωσάμαρα, και ρίχνονταν ομαδικά επάνω-τους ή πυροβολούσαν με τα όπλα.

Γέροντας από το Περιβόλι τονίζει: «Ποια κτηνοτροφία. Δε λέω, είχαμε και κοπάδια, αλλά εμείς πολύ παλιά ήμασταν, παιδί-μου, οι περισσότεροι κιρατζήδες. Γιαυτό η φορεσιά-μας ήταν μαύρη». Στο Μέτσοβο οι κτηνοτρόφοι και οι αμπελοργαί φορούσαν τα 'άλμπιλε' (τα άσπρα), ενώ οι αγωγιάτες και οι εμποροβιτέχνες τα 'βινζίλε' (τα βαθιά γαλάζια). Η ενδυματολογική τούτη διάκριση υπήρχε και σε άλλα βλαχοχώρια, όπου οι κτηνοτρόφοι φορούσαν άσπρα και οι κιρατζήδες με τους εμποροβιτέχνες μαύρα.

Πριν από δεκαετίες ο έμπορος από τη Θεσ/νίκη Κατσόχης μας πληροφορεί ότι στο χωριό-του, την Αβδέλλα, τα μουλάρια δημόσιας χρήσης ανέρχονταν στα 1.500 ζώα, όταν η ελεύθερη τότε Ελλάδα της Μελούνας είχε «ακριβώς» 1.500 βιομηχανικούς ίππους. Ο ίδιος είχε πληροφορίες από γεροντότερους ότι οι κιρατζήδες-μας έφθαναν στη Λειψία της Γερμανίας αλλά και μέχρι το Νονγοσιό της Ρωσίας ανάμεσα από τη Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη. Έτσι, όταν επέστρεφαν με την πολύτιμηπραμάτεια και την παρέδιδαν, γύριζαν στα σπίτια-τους και ζητούσαν από τις γυναίκες ν' ανοίξουν την ποδιά κι εκεί, γεμάτοι περηφάνεια, έρχαν τις χρυσές λίρες που είχαν μαζέψει με τ' ακριβοπληρωμένα αγώγια-τους, εισπράττοντας ταυτόχρονα την ικανοποίηση ότι οι κόποι-τους άξιζαν και δεν πήγαν χαμένο.

Το βεληνεκές στη πορεία των αγωγιατών-μας έφθασε μέχρι τα νότια της Βόρειας Φινλανδίας, κοντά στη χώρα των Λαπίωνων. Εκεί ο συγχωριανός-μας από το Ξηρολίβαδο Βερμίου, Φιλώτας Μπέλλας, τυρέμπορος, διαβεβαίωσε τον επίσης συγχωριανό μας, Αντώνη Μπουσμπόκη, ότι συνάντησε Βλάχους, που χάρηκαν όταν άκουσαν ότι ήταν από την Ελλάδα, και του είπαν ότι στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας, οι πρόγονοι-τους έφθαναν εκεί με τηπραμάτεια-τους και ότι κάποτε πήραν τις οικογενειές-τους από τη Βόρεια Μακεδονία κι εγκαταστάθηκαν μόνιμα στο χωριό Κιουεϊί (αν το θυμάται σωστά), όπου μέχρι σήμερα ασχολούνται με την προβατοτροφία και τις φλοκάτες. Τον φίλεψαν μάλιστα πίδα (τεάσα τη λένε) με γάλα και σταφίδα. Ο κύριος Μπέλλας βρέθηκε εκεί το 1975 (7 έως 22 Ιουνίου) με σκοπό ν' αγοράσει μηχανήματα τυροκομικής από το εργοστάσιο της εταιρείας ΜΚΑΤΕ, απ' όπου το χωριό τους απέχει περί τα 70 χιλιόμετρα. Σ' επιβεβαίωση της μαρτυρίας-του έδωσε στον κ. Μπουσμπόκη πιστοποιητικό που εμφανίζει ότι έκανε επιτυχώς ΣΑΟΥΝΑ, καθώς άντεξε υψηλούς βαθμούς θερμοκρασίας.

Αλλά, το βεληνεκές στην πορεία των Βλάχων-Αρμάνων κιρατζήδων εκτείνεται και



ΚΙΡΑΤΖΗΣ (ΣΑΜΑΡΙΝΑ)



προς τ' ανατολικά, πέρα από την ινδική Πενταποταμία, όπου έφθασε ο Μεγαλέξανδρος, καθώς φτάνει στην άλλη άκρη της μεγάλης χερσονήσου, στην Καλκούτα: Απόδειξη της εκεί παρουσίας-τους είναι τα επώνυμα των αφιερωτών στις εικόνες, που βρίσκονται στην Ελληνορθόδοξη εκκλησία της μεγαλούπολης, που ο πρεσβευτής κάποτε στο Δελχί Τζων Σωσσιόης από το Νυμφαίο αναγνώρισε ως τάματα βλάχων πολυπλόκτων κिराटज़ीδων.

Όσοι κिराटज़ीδες έκαμαν δρομολόγια σε περιοχές της Ν. Βαλκανικής, φρόντιζαν στις μεγάλες γιορτές του καλοκαιριού να γυρίζουν στα ορεινά χωριά-τους. Εκεί η κοινότητα φύλαγε αρόσκητο τον μερά, το λιβάδι, όπου οι ξενιτεμένοι αγωνιάτες απολούσαν τ' αλογομούλαρά-τους. Ύστερα, πλυμένοι και ντυμένοι με την άσπρη γιορτινή φορεσιά, πιάνονταν στον πανάρχαιο κύκλο δωρικό λαϊκοθρησκευτικό χορό (κόρλου αλί χοάρα). Εδώ, ανύπαντροι νέοι και νέες αντάλλασαν διερευνητικά βλέμματα, που τη συνέχεια-τους αναλάμβαναν οι γονείς και οι προξενήτρες.

Και ήταν τόσο αναπτυγμένο το κिराटज़ीλίκι στα Βλαχοχώρια της γρεβενιώτικης Πίνδου, που ο Αλή Πασάς, σύμφωνα με παράδοση από τη Σμίξη, έδωσε εντολή να μετοικήσουν οι αγωνιάτες στο χωριό Μάτζια, έξω από τα Γιάννενα, προκειμένου να μεταφέρουν, για ένα κομμάτι ψωμί, τα εμπορεύματα από τα λιμάνια στην πρωτεύουσά-του. Οι κिराटज़ीδες, όμως, προτίμησαν να φύγουν προς την Αν. Μακεδονία παρά να γίνουν υπηρέτες του Πασά. Κι επέστρεψαν όταν έληξε η τυρρανία-του. Τη μνήμη του γεγονότος αυτού συντηρεί και δημοτικό τραγούδι από τη Σμίξη, χωριό που διακρίνεται για τους νοικοκυραίους καρβανάρους.

Στο Καλοχώρι της Λάρισας γέροντες Περιβολιάτες μας πληροφορούν ότι τα καρβάνια-τους προτιμούσαν να ηγαίνοντα τα ορεινά μονοπάτια, γιατί στον κάμπο τους εντόπιζαν εύκολα οι ληστές. Ακόμα, όταν ήταν δυνατό, απόφευγαν και το πέρασμα από τα δερβένια, για να γλυτώσουν από τις αυθαιρέσιες των δερβεναγάδων.

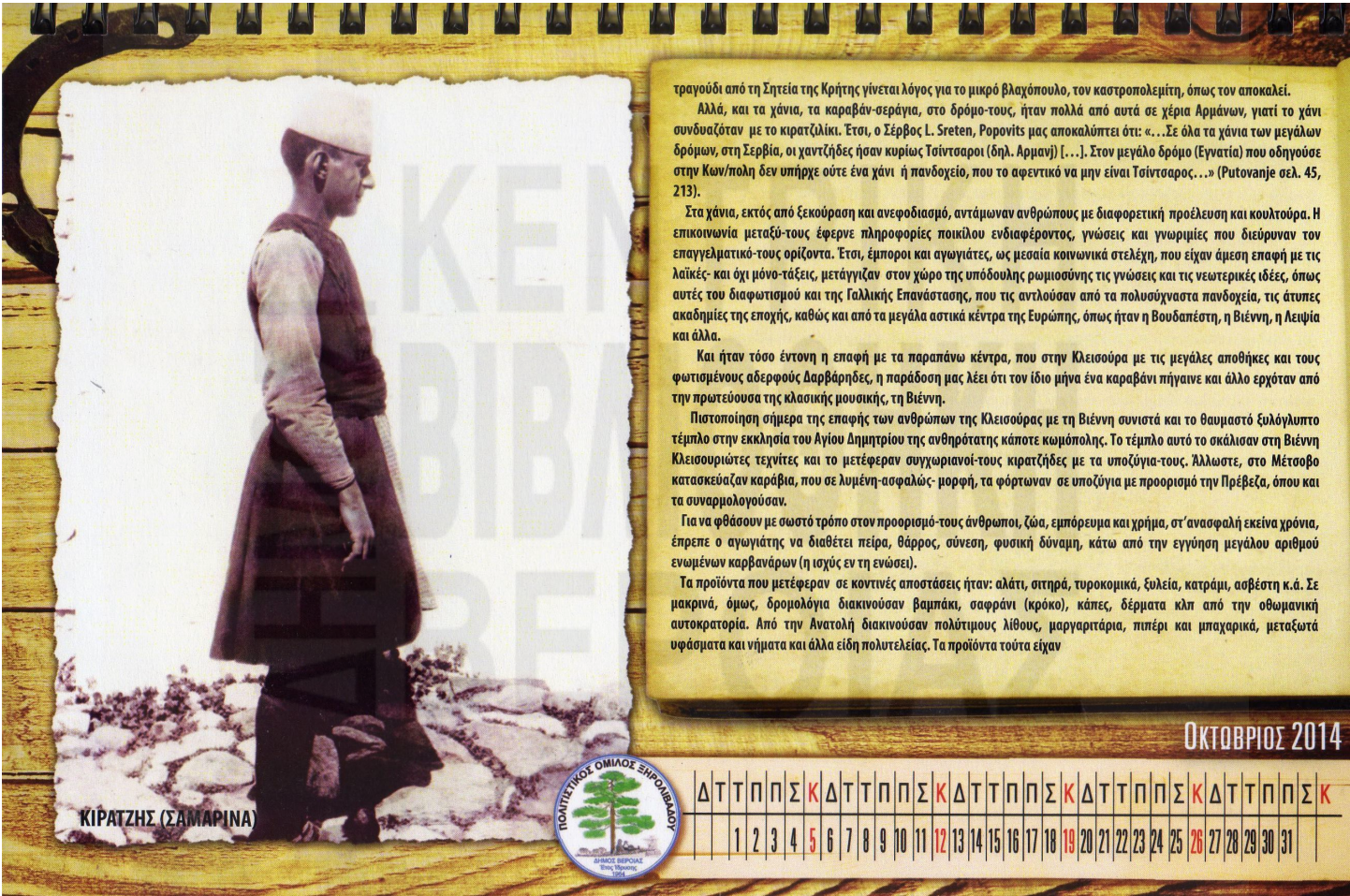
Στις ορεινές διαβάσεις, άλλωστε, έβρισκαν, πριν από αιώνες, οδοφύλακες, που στη βαλκανική ενδοχώρα, από την εποχή των Ρωμαίων-με διακυμάνσεις-παρέμειναν σε χέρια βλαχόφωνων αρματωλών.

Κι ενώ η γλώσσα των Βλάχων στην πρώτη καταγραφή-της, όπως είδαμε, σχετίζεται με το επάγγελμα του αγωνιάτη, η πρώτη καταγραφή-τους με τ' όνομα Βλάχοι τους συνδέει με την ιδιότητα του Βλάχου-καστροφυλάκα ή αλλιώς Μπουρτζόβλαχου, όταν τον 10ο αιώνα αναφέρονταν ρητά-πια ως Βλάχοι-οδίται, δηλ. φύλακες οδικών διαβάσεων, οι οποίοι οδίτες σε θέο, ανάμεσα στη Καστοριά και τις Πρέσπες, σκότωσαν τον αδερφό του τσάρου Σαμουήλ.

Την παραπάνω μαρτυρία του Κεδερηνού, ενισχύει μεταξύ των άλλων, και το προσωνύμιο των Αρμάνων ως Μπουρτζοβλάχων, δηλ. «καστροφυλάκων» καθώς, η λέξη μπουρτζί σημαίνει στη γλώσσα του λαού «πύργος, κάστρο», ενώ σε ακριτικό

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30							



τραγουδι από τη Σητεία της Κρήτης γίνεται λόγος για το μικρό βλαχόπουλο, τον καστροπολεμίτη, όπως τον αποκαλεί.

Αλλά, και τα χάνια, τα караβάν-σεράγια, στο δρόμο-τους, ήταν πολλά από αυτά σε χέρια Αρμάνων, γιατί το χάνι συνδυαζόταν με το κिरατζιλίκι. Έτσι, ο Σέρβος L. Sreten, Ρορονίτς μας αποκαλύπτει ότι: «...Σε όλα τα χάνια των μεγάλων δρόμων, στη Σερβία, οι χαντζήδες ήσαν κυρίως Τσίντσαροι (δηλ. Αρμάνι) [...]. Στον μεγάλο δρόμο (Εγγατία) που οδηγούσε στην Κων/πολη δεν υπήρχε ούτε ένα χάνι ή πανδοχείο, που το αφεντικό να μην είναι Τσίντσαρος...» (Ριτονατζε σελ. 45, 213).

Στα χάνια, εκτός από ξεκούραση και ανεφοδιασμό, ανάμεικτων ανθρώπων με διαφορετική προέλευση και κουλτούρα. Η επικοινωνία μεταξύ-τους έφερνε πληροφορίες ποικίλου ενδιαφέροντος, γνώσεις και γνωριμίες που διευρύναν τον επαγγελματικό-τους ορίζοντα. Έτσι, έμποροι και αγωγιάτες, ως μεσαία κοινωνικά στελέχη, που είχαν άμεση επαφή με τις λαϊκές- και όχι μόνο-τάξεις, μετάγγιζαν στον χώρο της υπόδουλης ρωμισούνης τις γνώσεις και τις νεωτερικές ιδέες, όπως αυτές του διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης, που τις αντλούσαν από τα πολυσύχναστα πανδοχεία, τις άτυπες ακαδημίες της εποχής, καθώς και από τα μεγάλα αστικά κέντρα της Ευρώπης, όπως ήταν η Βουδαπέστη, η Βιέννη, η Λειψία και άλλα.

Και ήταν τόσο έντονη η επαφή με τα παραπάνω κέντρα, που στην Κλεισούρα με τις μεγάλες αποθήκες και τους φωτισμένους αδερφούς Δαρβάρηδες, η παράδοση μας λέει ότι τον ίδιο μήνα ένα караβάνι πήγαινε και άλλο ερχόταν από την πρωτεύουσα της κλασικής μουσικής, τη Βιέννη.

Πιστοποίηση σήμερα της επαφής των ανθρώπων της Κλεισούρας με τη Βιέννη συνιστά και το θαυμαστό φυλόγλυπτο τέμπλο στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου της ανθρότατης κάποτε κωμόπολης. Το τέμπλο αυτό το σκάλισαν στη Βιέννη Κλεισουριώτες τεχνίτες και το μετέφεραν συγχωριανοί-τους κिरατζήδες με τα υποζύγια-τους. Άλλωστε, στο Μέτσοβο κατασκεύαζαν καράβια, που σε λυμένη-ασφαλώς- μορφή, τα φόρτωναν σε υποζύγια με προορισμό την Πρέβεζα, όπου και τα συναρμολογούσαν.

Για να φθάσουν με σωστό τρόπο στον προορισμό-τους άνθρωποι, ζώα, εμπόρευμα και χρήμα, σ'άνασφαλή εκείνα χρόνια, έπρεπε ο αγωγιάτης να διαθέτει πείρα, θάρρος, σύνεση, φυσική δύναμη, κάτω από την εγγύηση μεγάλου αριθμού ενωμένων καρβανάρων (η ισχύς εν τη ενώσει).

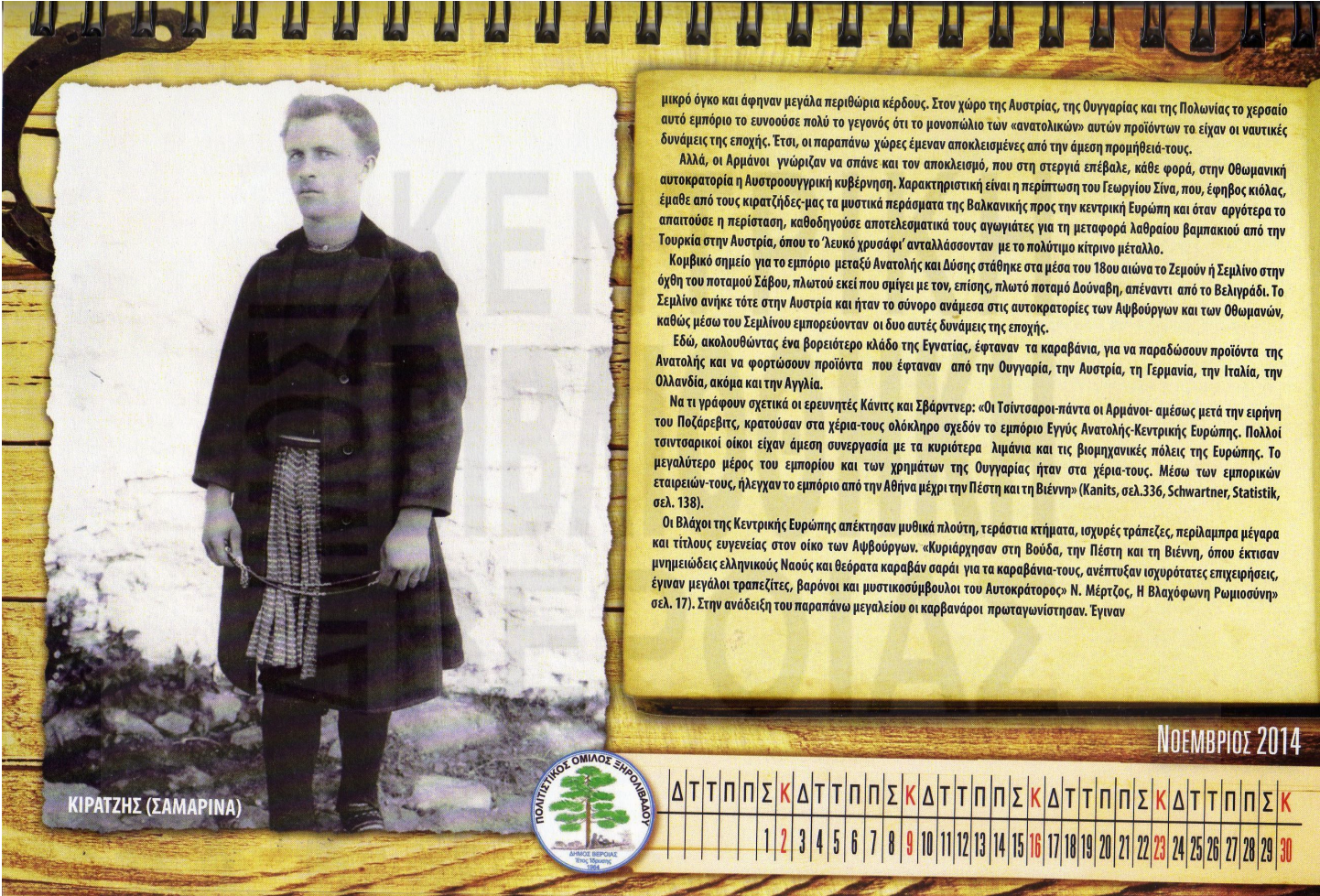
Τα προϊόντα που μετέφεραν σε κοντινές αποστάσεις ήταν: αλάτι, σιτηρά, τυροκομικά, ξυλεια, κατράμι, ασβέστη κ.ά. Σε μακρινά, όμως, δρομολόγια διακινούσαν βαμπάκι, σαφράνι (κρόκο), κάπες, δέρματα κλπ από την οθωμανική αυτοκρατορία. Από την Ανατολή διακινούσαν πολύτιμους λίθους, μαργαριτάρια, πιπέρι και μπαχαρικά, μεταξωτά υφάσματα και νήματα και άλλα είδη πολυτελείας. Τα προϊόντα τούτα είχαν

ΚΙΡΑΤΖΗΣ (ΣΑΜΑΡΙΝΑ)



ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31



μικρό όγκο και άφηναν μεγάλα περιθώρια κέρδους. Στον χώρο της Αυστρίας, της Ουγγαρίας και της Πολωνίας το χερσαίο αυτό εμπόριο το ευνοούσε πολύ το γεγονός ότι το μονοπώλιο των «ανατολικών» αυτών προϊόντων το είχαν οι ναυτικές δυνάμεις της εποχής. Έτσι, οι παραπάνω χώρες έμεναν αποκλεισμένες από την άμεση προμήθειά-τους.

Αλλά, οι Αρμάνοι γνώριζαν να σπάνε και τον αποκλεισμό, που στη στεργιά επέβαλε, κάθε φορά, στην Οθωμανική αυτοκρατορία η Αυστροουγγρική κυβέρνηση. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Γεωργίου Σίνα, που, έφηβος κιόλας, έμαθε από τους κिरατζήδες-μας τα μυστικά περάσματα της Βαλκανικής προς την κεντρική Ευρώπη και όταν αργότερα το απαιτούσε η κατάσταση, καθοδηγούσε αποτελεσματικά τους αγωγιάτες για τη μεταφορά λαθραίου βαμβακιού από την Τουρκία στην Αυστρία, όπου το 'λευκό χρυσάφι' ανταλλάσσονταν με το πολύτιμο κίτρινο μέταλλο.

Κομβικό σημείο για το εμπόριο μεταξύ Ανατολής και Δύσης στάθηκε στα μέσα του 18ου αιώνα το Σεμλίνο ή Σεμλίνο στην όχθη του ποταμού Σάβου, πλωτού εκεί που σμίγει με τον, επίσης, πλωτό ποταμό Δούναβη, απέναντι από το Βελιγράδι. Το Σεμλίνο ανήκε τότε στην Αυστρία και ήταν το σύνορο ανάμεσα στις αυτοκρατορίες των Αψβούργων και των Οθωμανών, καθώς μέσω του Σεμλίνου εμπορεύονταν οι δυο αυτές δυνάμεις της εποχής.

Εδώ, ακολουθώντας ένα βορειότερο κλάδο της Εγνατίας, έφταναν τα καραβάνια, για να παραδώσουν προϊόντα της Ανατολής και να φορτώσουν προϊόντα που έφταναν από την Ουγγαρία, την Αυστρία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, ακόμα και την Αγγλία.

Να τι γράφουν σχετικά οι ερευνητές Κάνιτς και Σβάρντνερ: «Οι Τσιντισαροι-πάντα οι Αρμάνοι- αμέως μετά την ειρήνη του Ποζάρεβιτς, κρατούσαν στα χέρια-τους ολόκληρο σχεδόν το εμπόριο Εγγύς Ανατολής-Κεντρικής Ευρώπης. Πολλοί τσιντισαρικοί οίκοι είχαν άμεση συνεργασία με τα κυριότερα λιμάνια και τις βιομηχανικές πόλεις της Ευρώπης. Το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου και των χρημάτων της Ουγγαρίας ήταν στα χέρια-τους. Μέσω των εμπορικών εταιρειών-τους, ήλεγχαν το εμπόριο από την Αθήνα μέχρι την Πέστη και τη Βιέννη» (Κανίτς, σελ.336, Schwartner, Statistik, σελ. 138).

Οι Βλάχοι της Κεντρικής Ευρώπης απέκτησαν μυθικά πλούτη, τεράστια κτήματα, ισχυρές τράπεζες, περιλάμπρα μέγαλα και τίτλους ευγενείας στον οίκο των Αψβούργων. «Κυριάρχησαν στη Βουδά, την Πέστη και τη Βιέννη, όπου έκτισαν μνημειώδεις ελληνικούς Ναούς και θεόρατα καραβάν σαράι για τα καραβάνια-τους, ανέπτυξαν ισχυρότατες επιχειρήσεις, έγιναν μεγάλοι τραπεζίτες, βαρόνοι και μυστικοσύμβουλοι του Αυτοκράτορος» Ν. Μέρτζος, Η Βλαχόφωνη Ρωμιούσση» σελ. 17). Στην ανάδειξη του παραπάνω μεγαλείου οι καρβανάροι πρωταγωνίστησαν. Έγιναν

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ΚΙΡΑΤΖΗΣ (ΣΑΜΑΡΙΝΑ)



Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ								
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30



ΚΙΡΑΤΖΗΣ (ΣΑΜΑΡΙΝΑ)



το δυνατό νεύρο της Ρωμιούσνης και η αρτηρία-της, όπου το κिरατζήλικο-σε ρόλο συγκοινωνούντων αγγείων-επέτρεπε να κυκλοφορούν αγαθά και ιδέες και να μεταγίζονται από την καθ'ημάς Ανατολή στην καρδιά της Ευρώπης και αντίστροφα.

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας στην ορεινή Βαλκανική δεν υπήρχαν αμαξητοί δρόμοι, γι'αυτό το επάγγελμα του αγωγιάτη ήταν απαραίτητο και θεωρούνταν αξιοπρεπές και ανεξάρτητο. Όταν, όμως, δημιουργήθηκαν τα εθνικά κράτη, η χάραξη συνόρων περιόρισε την ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων και αγαθών, ενώ το αποφασιστικό κτύπημα ήρθε με τη χάραξη σιδηροδρομικών γραμμών (1895-97), οπότε τα τραίνα αφήρεσαν τον μεγαλύτερο όγκο εμπορευμάτων από την δικαιοδοσία των καρβανάρων.

Αργότερα ήρθε και το αυτοκίνητο και το επάγγελμα του αγωγιάτη ασκούσαν μόνο σε ορεινά μέρη, όπου δεν υπήρχε ακόμα πρόσβαση για αυτό. Χαρακτηριστικός είναι ο διάλογος δύο κατοίκων από χωριό των Γρεβενών, που όταν έφθασε για πρώτη φορά στον τόπο-τους φορτηγό αυτοκίνητο, ο πρώτος ρώτησε, γεμάτος απορία: «Αλήθεια, τι τρώει αυτό το πράμα;» και ο δεύτερος: «Αυτό από σήμερα τρώει μούλες και κिरατζήδες...».

Υπάρχει πολλές πληροφορίες για τους κिरατζήδες από τους ξένους περιηγητές στα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας, οι οποίοι θεωρούσαν τον εαυτό τους τυχερό αν είχαν βλάχους αγωγιάτες ως οδηγούς.

Σε βλαχοχώρια μ'έντονο κिरατζήλικο, βιοτεχνία κι εμπόριο έβρισκε κανείς αρχοντόσπιτα με βιβλιοθήκες, εμπλουτισμένες με βιβλία κλασικής παιδείας κι ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, για τα οποία έγραφαν με θαυμασμό ξένοι περιηγητές, που τα επισκέφθηκαν και όπου φιλοξενήθηκαν, ενώ μπορούσαν και να ενημερώνονται για την ισοτιμία των κυριότερων ευρωπαϊκών νομισμάτων. Κι όλος αυτός ο πλούτος, υλικός και πνευματικός, μεταφέρθηκε από τους ακαταπόνητους και ακατάβλητους στρατοκόπους, τους αγωγιάτες.

Ο κόσμος των κिरατζήδων, που τον σφυρηλάτησε η περιπέτεια, η ευθύνη, η καρτερικότητα, η επαγρύπνηση, το πνεύμα συνεργασίας και τους πότισε η άρμη από τον ιδρώτα στις μεγάλες πορείες, έγραψε εποποιία ειρήνης και πολιτισμού, που στον καιρό της ακμής-του δε βρέθηκε κανείς να τη γράψει και να την απαθανάτισει.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31